

Lp Ingrid Põldsaar
Sotsiaalministeerium
Suur-Ameerika 1, 10122
TALLINN

Kuupäev digiallkirjas nr 2-1/627

Ettepanekud

Viimastel kuudel on haridus- ja sotsiaalvaldkonnas tegutsevate toitlustajate ja asutuste seas palju kõneainet tekitanud uus sotsiaalministri määruse eelnõu „Nõuded laste toitlustamisele haridus- ja sotsiaalteenuse osutamisel ning püsi- ja projektlagris“. Kuigi soov pakkuda lastele tervislikku ja tasakaalustatud toitu on igati tervitatav, kätkeb eelnõu mitmeid mõistmatuid ja praktiliselt rakendamatuid nõudeid, mis võivad hoopis kahjustada laste toitumisharjumusi ning suurendada haridusasutuste ja toitlustajate halduskoormust.

Üks silmatorkavaid muudatusi on määruksesse lisatud koolilõuna ja koolieine kaloraaži ülempiir. Kui senini on seadusandja fookus olnud sellel, et toidukord peab tagama lapsele minimaalse energiahulga, siis nüüd lisandub ka ülempiir. Väga kummaliselt mõjub see olukorras kus avalikus inforuumis rõhutavad riiklike institutsioonide esindajad et koolilõuna on paljudele lastele päeva ainus soe toidukord. Kas tõesti peaks koolid ja toitlustajad nüüd hakkama piirama selle ainsa toidukorra suurust, sest ministeeriumi tabel ütleb, et rohkem ei tohi?

Reaalsuses tähendab see seda, et koolid või kooli toitlustajad peaksid hakkama jälgima, et lapsed ei sööks „liiga palju“. Kuidas seda teha olukorras, kus enamik koole kasutab iseteenindusliine ja laps saab ise toitu tõsta? Sellise määruks täitmine on füüsiliselt võimatu, see tähendab, et koolid ja koolide toitlustajad sunnitakse määrust rikkuma, kui nad lubavad lastel ise toitu võttes kõhu täis süüa. Selles määruks punktis on üleüldine vastuolu – ühelt poolt räägitakse vajadusest tugevdada koolitoidu rolli laste toitumises, teisalt piiratakse toidu energiasisaldust.

Kogemus- ja teadusuuringud ütlevad selgelt: ülemäärane piiramine toitumises ei toimi. Tunnustatud organisatsioonid, sealhulgas Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) ja ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon (FAO), on korduvalt rõhutanud, et tõhus toitumispoliitika peab tuginema tasakaalu, valikuvabaduse ja hariduse põhimõtetele, mitte keelamisele ja karistamisele. Kui laps tunneb, et tal ei ole valikut, või kui teatud toidud on rangelt keelatud, võib see hoopis suurendada ebatervislike toitumise ihalust ja nende tarbimist väljaspool reguleeritud keskkonda. Näiteks, kui koolilõuna osas kehtestatakse liiga ranged kaloraaži- ja portsjonipiirangud, kuid kooli vahetus läheduses asub kauplus, on väga tõenäoline, et lapsed hakkavad vahetundides sinna suunduma. Tulemuseks ei ole mitte tervislikum toitumine, vaid hoopis vastupidine: lapsed ostavad taskuraha eest magusaid karastusjooke, krõpse, komme ja teisi kõrge kaloraažiga, ent vähese toitainesisaldusega toite kontrollimatus koguses. Paradoksaalsel kombel võivad just need

regulatsioonid, mis on mõeldud tervise parandamiseks, tuua kaasa ebatervislikumad toitumisvalikud.

Ebaselge on ka määruse tekstis eraldi välja toodud moosipiirang – 20 grammi nädalas lapse kohta. Jah, rohke suhkruga moos ei ole supertoit, kuid selline grammilise täpsusega lähenemine konkreetsele toiduainele mõjub ülepingutatult. Samal ajal on taimsete jookide pakkumine lubatud piiramatult, kuigi nende koostist ja töötlemisastet vaadates ei saa neid pidada ideaalseks tervislikuks toiduks. Selline valikuline reguleerimine ei tundu lähtuvat teaduspõhisest loogikast, vaid pigem fragmentaarsest tervisetrendide järgimisest.

Määrus nõuab, et alates 1. septembrist 2025 peab kõikides koolides ja lasteaedades olema menüü koos kaloraažiga ja muude lisaandmetega pidevalt veebis kättesaadav. Mõte on hea – läbipaistvus ja informeeritus on olulised. Kuid ajaraam, mille jooksul kõik haridusasutused ja toitlustajad peaksid oma IT-lahendused selleks valmis saama, on ebarealistlikult lühike, eriti arvestades suvist puhkusteperioodi. Kui eesmärk on sisuline muutus, tuleks selleks anda ka piisav ettevalmistusaeg, mitte sundida asutusi kiirustades lahendusi looma. Kooliaasta alguseks ei ole väga paljudel toitlustajatel, lasteaedadel ja koolidel võimalik tagada, et uued nõuded oleksid täidetud. *Eesti Haridustehnoloogide Liidu IT süsteemide eksperdi kommentaar: „Veebipõhiste lahenduste kiirustades juurutamine tekitab suure veaohu ja vähendab läbipaistvust, mitte ei paranda seda”. Juba algusest peale tekitab see olukorra, kus määruse mittetäitmine on sisuliselt vältimatu ja võib kaasa tuua põhjendamatuid ebavajalikke sanktsioone.*

Laste toitumine ei ole koht, kus mängida regulatiivsete katsetustega või kehtestada piiranguid, mis tekitavad rohkem segadust kui selgust. Tervise edendamine peab käima käsikäes regulaarse teavitustööga, praktilise rakendatavuse ja laste heaoluga. Loodan, et nii ministeerium kui ka seadusandja leiavad üles mõistliku tasakaalu ning kuulavad neid, kes laste toitlustamisega igapäevaselt tegelevad.

Juhime ka tähelepanu asjaolule, et määruse ettevalmistamise faasis ei ole kaastatud koolijuhte ja lapsevanemaid vaid ainult valitud suurtoitlustajad, kes kindlasti ei esinda kõiki Eestimaa lasteaedu, koole ja muid lasteasutusi. Praktilised kogemused on jäetud tähelepanuta. Lisaks sisaldavad määruse lisad hulgaliselt vigu, millele sai tähelepanu juhitud määruse eelnõu esitlemisel 19.05.2025.

Kokkuvõtteks:

Kokkuvõtteks:

Soov kiirustades kehtestada	Ei arvesta suveperioodiga ega ettevalmistusajaga
Ebapraktilised IT-nõuded	Asutustel ei ole pruugi olla kohest võimekust nõude täitmiseks alates 1.09.2025
Kaloraažipiir on vastuoluline	Koolilõuna on paljudele lastele päeva ainus soe toidukord
Liiga range magusa piiramine võib anda vastupidise efekti	Lapsed ostavad kompensatsiooniks kontrollimatus koguses rohkem magusat mujalt
Ohustab sotsiaalset õiglust	Vähendab lõunatoidu kättesaadavust vaesemates peredes

Ettepanekud:

Jätta määrusest välja kaloraaži ülempiir.

Jätta määrusest välja moosipiirang.

Kehtestada veebis kättesaadav menüü alates 01.09.2026.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Liina Altroff

koolijuht

Koostaja: Toitlustusjuht Gert Reisner

